

Valintaesitys maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristön käsittelyyn

Hankkeen julkinen nimi	Arvovesi2 -Suunnittelun välineitä ja työkaluja ilmastokestävyyden vahvistamiseksi Oulujoen vesistöalueella
Hakemusnumero	402424
Valintakokouksen päivämäärä	
Hakijan virallinen nimi	Suomen ympäristökeskus
Osatoteuttajat	-
Toimintalinja	2
Erityistavoite	2.2 Ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofivalmiuden ja -palautuvuuden edistäminen
Alkamispäivämäärä	1.9.2023
Päätymispäivämäärä	31.12.2024

Hakijan esittämä kuvaus hankkeen sisällöstä

ARVOVESI-hankkeessa tuotettiin vuosina 2020–2023 hyvin monipuolisesti tietoa ja koottiin sidosryhmien näkemyksiä Oulujoen vesistöä, sen kehitysnäkymistä ja -mahdollisuuksista liittyen vesien ekologiseen tilaan, valuma-alueen maankäyttöön, vesivoimaan ja säännöstelyyn, kaloihin ja kalastukseen sekä matkailuun, elinkeinoihin ja aluetalouteen. Neuvottelukunnassa laadittiin Oulujoen vesistövisio ja sen tavoitteet (70 kpl) ja niitä tukevat toimenpiteet (65 kpl). Vesistövisio on keskeinen alueellinen suunnitelma ilmastonmuutoksen vesistövaikutuksiin varautumiseksi. Toimenpiteet lieventäisivät toteutuessaan monin tavoin ilmastonmuutoksen haittavaikutuksia vesistön tilalle ja käytölle sekä edistäisivät ilmastonmuutokseen sopeutumista. Oulujoen vesistövision täytäntöönpano on kriittisessä vaiheessa, sillä vision toimeenpanoa edistävää taustaorganisaatiota ja koordinaatioon vaadittavaa rahoitusta ei ole alustavissa neuvotteluissa löytynyt.

Vesistövisiohankkeessa esitettiin hyvien käytäntöjen laajamittaista käyttöönottoa maa- ja metsätaloudessa. Tarvetta olisi **pilottihankkeille, joissa haettaisiin monihyötyisiä ratkaisuja yli tilarajojen; ratkaisuja, jotka parantaisivat tilojen ilmastokestävyyttä ja olisivat samanaikaisesti ilmaston, vesien tilan ja luonnon monimuotoisuuden kannalta nykyistä parempia**. Pilottihankkeet ja niiden tulokset voisivat rohkaista myös muita maanomistajia vesistöalueella hyvien käytäntöjen soveltamiseen. **Maa- ja metsätalouden tuki- ja kannustejärjestelmissä on tapahtumassa merkittäviä muutoksia (CAP27 ja metka)**. Haasteena on saada valuma-alueen laaja-alainen suunnittelu ja paikallinen suunnittelu, kuten metkan suometsien hoitosuunnitelmat ja maatalouden ympäristö- ja ilmastotoimenpiteet ja muut kunnostushankkeet, toimimaan saumattomasti yhdessä.

Arvovesi2 -hankkeella on kolme päätavoitetta. Ensimmäinen päätavoite on neuvotella keskeisten sidosryhmien kanssa vesistövision toimeenpanon koordinaatitaho ja laatia sopimus siitä, kuinka koordinaatitöy jatkossa rahoitetaan (työpaketti 1). Koordinaattorin tehtävä on edistää vesistövisioon kirjattuja toimenpiteitä hankkeina ja etsiä toimenpiteille rahoitusta alueen sidosryhmien tuella.

Hankkeessa arvioidaan erilaisia vaihtoehtoisia tapoja vesistövision täytäntöönpanon organisoimiseksi ja sitä, onko lijoella sovellettava malli (lijoiki-sopimus) toimiva myös Oulujoella. Hankkeessa laaditaan ehdotus sopimusmallista, jossa sovitaan jatkotyön organisoinnista ja rahoitusmallista.

Hankkeen toisena päätavoitteena on **pilotoida** (kahdella alueella) SysteemiHiili-hankkeessa kehitettyä **kaksivaiheista lähestymistapaa**, jonka avulla voidaan ensiksi **laajemmalla valuma-alueella paikkatietoaineistoja monipuolisesti hyödyntäen tunnistaa ne osavaluma-alueet**, joissa on suuri tarve / potentiaali vesistökuormituksen vähentämiselle, vesien pidättämiselle, luonnon monimuotoisuuden parantamiselle ja kasvihuonekaasujen vähentämiselle. Toisessa vaiheessa valitulla valuma-alueella tiiviissä vuoropuhelussa alueen maanomistajien, neuvontajärjestöjen ja muiden keskeisten osapuolien kanssa etsitään ratkaisuja tunnistettuihin haasteisiin keskeisinä pidettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Lopputuloksena on yleissuunnitelmatasoinen suunnitelma, jossa ratkaisuja on etsitty sekä tilatasolla että tila- ja sektorirajat ylittäen. Suunnitelmat laaditaan niin, että ne palvelisivat myös metkan suometsien hoitosuunnitelmien laadintaa, sekä CAP-tukihakemusten laadintaa. Tarkoitus on, että suunnitelmat toimisivat yleisemminkin mallina laadukkaasta valuma- aluesuunnittelusta (työpaketti 2).

Hankkeesta **viestitään monikanavaisesti** neuvottelukunnalle, maanomistajille ja muille sidosryhmille ja järjestetään kaksi webinaaria valuma-alueitasoisesta vesienhallinnan ja ilmastotoimien suunnittelusta. Viestinnän vastuulla on myös järjestää neuvottelukunnan kokoukset, tapaillat maanomistajille pilottialueilla sekä maastoretket neuvottelukunnalle ja sidosryhmille (työpaketti 3).

Tiivistelmä toimenpiteistä:

Työpaketti 1. Vesistövisiohankkeen täytäntöönpano

Hankkeessa järjestetään vesistöalueen keskeisten toimijoiden ja sidosryhmien välillä syksyllä 2023 ja alkutalvesta 2024 kokouksia, joissa neuvotellaan vesistövision toimeenpanolle taustaorganisaatio, johon vision tavoitteiden ja toimenpiteiden edistämisen koordinaatio keskitetään. Neuvotteluissa keskustellaan myös koordinaatiotyön rahoituksesta sidosryhmien kesken. Neuvotteluja johtaa Syke yhdessä alueen ELY-keskusten kanssa. Organisoinnista keskustellaan myös viranomaisten, kuntien ja toiminnanharjoittajien tapaamisissa.

Työpaketti 2. Valuma-alueen vesienhallinta- ja ilmastokestävyystarkastelut

SysteemiHiili-hankkeessa kehitettiin lähestymistapa maa- ja metsätalouden yleissuunnitelmatasoiseen vesienhallinta- ja ilmastokestävyystarkasteluun. Lähestymistapa on kaksitasoinen ja tavoittelee kokonaiskestävyyden (ilmasto-, vesiensuojelu- ja luonnon monimuotoisuus) huomioimista *paikallisen tason* suunnittelussa. Samalla haetaan ratkaisuja maa- ja metsätalouden toimintaedellytysten parantamiseen, erityisesti ilmastomuutoksesta aiheutuvaan vesiolosuhteiden äärevöitymiseen.

Vesienhallinta- ja ilmastokestävyystarkastelut muodostuvat kahdesta erilaisesta tarkastelusta, jotka eroavat toisistaan maantieteelliseltä laajuudeltaan ja päätavoitteeltaan. Ensimmäinen tarkastelutaso on valuma-aluesuunnittelun kannalta tärkeimpien alueellisten kohteiden tunnistaminen. Siinä kohdealue on suurehko, lähtökohtaisesti yli 1000 km²:n laajuinen valuma-alue. Päätavoitteena on löytää alueen sisältä tärkeimmät pienikokoisemmat kohdealueet, joille kannattaa vaikuttavuuden näkökulmasta kohdentaa resursseja tarkempaan suunnitteluun ja toimenpiteisiin.

Toisella tarkastelutasolla tehdään toimintaehdotukset ja yleissuunnittelu tärkeimmäksi tunnistetulla osavaluma-alueella. Sopiva kohdealueen koko on alle 100 km², jotta tarkempi tarkastelu, maastotöiden suunnittelu ja maanomistajien sitouttaminen on mahdollista. Päätavoitteena on yleissuunnitelmatasoiset toimenpide-esitykset.

Molemmilla tasoilla tehdään monikriteerisiä tarkasteluja ja paikkatietoanalyysseja, joiden avulla tarkastellaan muun muassa, missä on suurin tarve tai potentiaali vesiensuojelulle, ilmastopäästöjen

vähentämiselle, ilmastonmuutokseen sopeutumiselle ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen estämiselle. Työpaketissa lähestymistapaa sovelletaan kahdella pilottialueella, joista toinen sijaitsee Oulujoen alueella (Muhosjoen valuma-alue) ja toinen Kainuun pilottialueella (kohdealue valitaan hankkeen alkuvaiheessa). Kohteet valitaan niin, että mukana on maatalousvaltainen valuma-alue (Muhosjoki) ja toisessa maankäyttö on valtaosin suometsätaloutta (Kainuun kohdealue). Pilottikohteet valitaan tarkemmin hankkeen aikana yhteistyökumppanien tuella ja maanomistajien kanssa käytävissä neuvotteluissa. Suunnitelmat laaditaan hyödyntäen avoimia paikkatietoaineistoja sekä viimeisintä tutkimustietoa tehokkaista toimenpiteistä. Suunnitelmien laadintaan osallistuvat ProAgria ja TAPIO, joka on myös kehittänyt menetelmiä valuma-alueen suunnitteluun. Suunnitelmat laaditaan yhteistyössä maanomistajien sekä maa- ja metsätalouden neuvontaorganisaatioiden kanssa.

Työpaketti 3. Viestintä ja vuorovaikutus

Hankkeen viestinnässä hyödynnetään Oulujoen vesistöalueen vesistövision olemassa olevia verkkosivuja ja sosiaalisen median (Facebook ja X) kanavia. ARVOVESI2:lle tehdään myös Syken vaatimusten mukainen hankesivu Syke.fi-sivustolle. Hankkeen tavoitteista ja aikatauluista viestitään Syken tiedotteessa, verkkosivuilla ja kansallisen vesistökunnostusverkoston uutiskirjeessä ja sosiaalisen median (Facebook ja Instagram) kanavilla. Viestinnän kohderyhmiä ovat 1) neuvottelukunta, 2) maanomistajat ja 3) suunnitteluammattilaiset, neuvontajärjestöt ja viranomaiset. Konkreettiset tehtäviä mm. kaksi webinaaria valuma-alueen vesienhallinta- ja ilmastosuunnittelusta (esimerkkejä suunnitelmista, maanomistajien sitouttamisesta, kunnostuksista, seurannasta jne.), maan- ja metsänomistajien tupailat (yhteensä 4 tupailtaa), neuvottelukunnan tutustumisretki pilottivaluma-alueille, pilottivaluma-alueiden suunnitelmien valmistuttua tutustumisretki sidosryhmille, visuaalinen esitys hankkeen verkkosivuille ja/tai vesi.fi-portaaliin pilottialueiden suunnitelmista.

Tulokset:

- ehdotus Oulujoen vesistövision Neuvottelukunnan edustajien välisestä sopimus- ja rahoitusmallista.
- kaksi laajemman valuma-alueen hot spot- tarkastelua (yksi raportti), joissa tunnistetaan ne osavaluma-alueet, joissa suurin tarve / potentiaali toimenpiteille.
- kaksi osavaluma-alueen yleissuunnitelmatasoisesta vesienhallinta- ja ilmastokestävyyssuunnitelmaa, joissa tunnistetaan ja kohdennetaan toimenpiteitä, joilla parannetaan maa- ja metsätalouden kokonaiskestävyyttä ja edistetään ilmastonmuutokseen sopeutumista (kaksi raporttia).
- viestintä toimenpiteet Aktiivisella, monikanavaisella viestinnällä lisätään maanomistajien, suunnittelijoiden ja viranomaisten tietoutta vesi- ja ilmastoviisaista ratkaisuista maa- ja metsätaloudessa.

(Kertakorvaushankkeen ehtojen mukaisesti hankkeen tuotokset ovat listattuna hakemuksen liitteessä.)

Hankkeen toiminta kohdistuu kahden maakunnan alueelle: Pohjois-Pohjanmaa (50 % toiminnasta) + Kainuu (50 % toiminnasta).

Lisätietoja hakemuksesta: Kyseessä kertakorvaushanke

Rahoitussuunnitelman tiivistelmä

	Yhteensä €	Osuus %
1 Haettava EU- ja valtion rahoitus	63 000	75,00
2 Omarahoitus: Muu julkinen rahoitus	1 000	1,19
3 Kuntarahoitus	10 000	11,90
4 Muu julkinen rahoitus	0	0
5 Yksityinen rahoitus	10 000	11,90
Rahoitussuunnitelma yhteensä	84 000	100,00

Rahoittajan arvio hankkeesta

Hankkeen toiminta kohdistuu puoliksi molempiin Pohjois-Pohjanmaalle ja Kainuuseen, joten maakuntakohtainen EU+valtio rahoitus on 31 1500 e.

Maankäytöllä, kuten maa- ja metsätaloudella, on merkittävä vaikutus pienvesien tilaan. Ilmastonmuutos tulee entisestään voimistamaan maankäytön vesistö- ja monimuotoisuusvaikutuksia, mikä haastaa pienvesien tehokasta suojelua ja ennallistamista.

Hankkeessa pilotoitavalla kaksivaiheisella lähestymistavalla pyritään vahvistamaan maa- ja metsätalouden maankäyttötapojen yhteisvaikutusten ja kokonaiskestävyyden (ilmasto-, vesiensuojelu- ja luonnon monimuotoisuus) huomioimista *paikallisen tason* suunnittelussa. Lähestymistapa auttaa tunnistamaan alueet, joissa ilmastonmuutokseen sopeutuminen edellyttää eniten toimenpiteitä vesistövaikutusten ja ilmastopäästöjen vähentämiseksi ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi.

Hankkeessa laadittavat laajat valuma-alue- ja osavaluma-alueen vesienhallinta- ja ilmastokestävyyssuunnitelmat toimivat jatkossa malleina ja pohja-aineistoina mm. Metka-tuella laadittaville tilojen yhteisille suometsien hoitosuunnitelmille ja CAP 27 -tukihakemuksille. Hankkeen toimenpiteet lisäävät ymmärrystä ilmastonmuutoksen vaikutuksista maa- ja metsätalouden toimintatapoihin ja edistävät maa- ja metsätalouden sopeutumista ilmaston muutokseen. Lisäksi hanke tuottaa esityksen Arvovesi-hankkeessa laaditun Oulujoen vesistövision toimeenpanon koordinointiin ja rahoitukseen.

Hanke on Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027-ohjelman mukainen ja toteuttaa sen toimintalinjan 2 erityistavoitetta 2.2 Ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofivalmiuden ja -palautuvuuden edistäminen. Hanke täyttää yleiset valintaperusteet ja erityistavoitekohtaisessa arvioinnissa hanke sai riittävästi pisteitä (23/42) tullaan rahoitetuksi. Hanke vastaa erityistavoitteen painopisteisiin.

Ratkaisun perustelut ja jatkotoimenpiteet

Erityisten valintaperusteiden pisteytyksessä hanke sai yhteensä 23/42 pistettä.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen EU- ja hanketiimi 25.5.2023
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen EURA-rahoituskokous 6.9.2023
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen Elinkeino ja luonnonvara -teemaryhmän kokous 13.10.2023
Pohjois-Pohjanmaan MYR-sihteeristö 17.10.2023

Rahoittaja puoltaa hakemuksen hyväksymistä